

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Лабораторія філологічних досліджень
Шуменський університет «Спископ косянтин преславський» (Болгарія)
Вища лінгвістична школа (м. Ченстохова, Польща)

МОВА. СВІДОМІСТЬ. КОНЦЕПТ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Мелітополь
2018

УДК 81'1(08)
ББК 80
М 74

Затверджено Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 7 від 24 червня 2010 р.).

Рецензенти:

Габідулліна А. Р., *д-р філол. наук, проф.*
Дербеньова Л. В., *д-р філол. наук, проф.*

Редакційна колегія:

Солоненко А. М., *д-р біол. наук, проф. (Україна); Білоусенко П. І.*, *д-р філол. наук, проф. (Україна); Коноваленко Т. В.*, *канд. пед. наук, доц. (Україна); Митяй З. О.*, *канд. філол. наук, доц. (Україна); Хомчак О. Г.*, *канд. філол. наук, доц. (Україна); Іванова Тотка Стоянова* *д-р філософії, проф. (Болгарія); Матеуш Донсаль*, *д-р філософії, проф., (Польща); Сімашко Т. В.*, *д-р філол. наук, проф. (Росія); Бахар Гюнеш*, *д-р філол. наук, проф. (Туреччина); Айдарбекова А. С.*, *канд. філол. наук, доц. (Казахстан)*

М 74 Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. – Вип. 8. – 157 с.

ISBN 978-617-7055-81-4

До збірника ввійшли наукові праці, присвячені актуальним питанням філології. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми широкого наукового діапазону. Основні положення статей були обговорені на VII Міжнародному науковому семінарі «Концептуальні проблеми функціонування мови в полікультурному просторі» (30 березня 2018 року) в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Збірник призначений для фахівців і широкого кола читачів, що цікавляться актуальними проблемами філології.

Відповідальність за достовірність та оригінальність поданих матеріалів (фактів, цитат, прізвищ, імен, результатів досліджень тощо) покладається на авторів.

УДК 81'1(08)
ББК 80
© Хомчак О.Г., відп. ред., 2018

ДО

95-річчя

*Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

та

25-річчя

філологічного факультету

<i>Батанцева Т. А., Атрошенко Г. І.</i>	
Образне осягнення постаті Івана Сірка в історичній літературі для дітей	83
<i>Ванденко О. А.</i>	
Актуалізація романтичної спадщини в літературному процесі Німеччини ХХ століття.....	86
<i>Веретюк Т. В.</i>	
Тема кохання в поетичній спадщині Ігоря Муратова	89
<i>Зотова В. Г., Пітель Т. О.</i>	
Топоси меж у романі Р. Іваничука «Журавлиний крик»	93
<i>Коноваленко Т. В., Перебийніс І. І.</i>	
Образ «маленької людини» в оповіданнях О. Генрі	96
<i>Копейцева Л. П., Груба О. А.</i>	
Концепти-символи як текстотвірні доміанти художнього світу Р. Іваничука	99
<i>Копейцева Л. П., Міц К. С.</i>	
Часопросторові моделі у романістичному дискурсі І. Франка (за романами “Перехресні стежки” та “Петрії і Довбуцуки”)	101
<i>Мажара Н. С.</i>	
«Нешоденний щоденник» Романа Іваничука як фактор істини письменника.....	104

ПЕРЕКЛАД ЯК ЯВИЩЕ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

<i>Бондарчук Л. Й.</i>	
Семантика терміна як перекладознавча проблема	108
<i>Денисенко Н. В., Єрмолова М. А.</i>	
Відтворення значень англломовних емфатичних елементів українською мовою.....	111
<i>Фоменко Е. Г.</i>	
Стратегії мультифрактального переклада: «Поминки по Финнегану» Джеймса Джойса в перекладі кириллицей.....	114

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

<i>Баранцова І. О., Ткач М. В.</i>	
Проблеми формування особистості людини культури в теорії та практиці вітчизняного і зарубіжного досвіду	120

5. Латоша А.М. Художній хронотоп як засіб посилення психологізму в історичному романі Р. Іваничука [Текст] / А.М. Латоша. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2012. – 201 с.

6. Мартинюк О. О. Міжчасовий діалог автора з читачем у історичній романістиці Р. Іваничука [Текст] / О. О. Мартинюк. – Київ : Міленіум, 2009. – 132 с.

7. Осипенко А. Б. Інтерпретація міфічних образів у історичних творах Р. Іваничука [Текст] / А. Б. Осипенко. – Київ : Міленіум, 2011. – 206 с.

Коноваленко Т.В., Перебийніс І.І.
*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

ОБРАЗ «МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ» В ОПОВІДАННЯХ О. ГЕНРІ

Літературна творчість О. Генрі вирізняється як своєю тематикою, так і поетикою. Теми його творів є різноманітними: це і світ злочинців, і життя техаських степів, ранчо, і екзотичний побут Центральної Америки, і побут провінції в США. Проте з усіх цих тем в О. Генрі одна є провідною – це побут звичайних людей, що живуть в такій великій країні як США. Незважаючи на переважання гумористичного тону оповіді, письменник «створює власний романтичний міф про «маленьку людину». Ретельно виписані, перейняті любов'ю до «маленького американця», його короткі оповідання відрізняються цікавим сюжетом і парадоксальною розв'язкою» [2].

Письменник чітко показує, що він симпатизує звичайним, пересічним громадянам своєї країни. В центрі його оповідань завжди перебувають представники найбуденніших професій: службовці, продавщиці, ковбої, біржові маклери невідомі художники, поети й акторки, а також звичайні авантюристи. Їхні життя зображені автором захоплююче і співчутливо, оскільки за словами письменника, найбільша книга – це повсякденне життя, в якому уважний погляд виявляє романтичне і повсякденне, смішне і сумне. Життя – не трагедія і не комедія, у ній вигадливо змішалася і те, й інше [3]. Саме ці переконання письменника визначили гуманістично-демократичну спрямованість його творчості.

Так, у збірках нью-йоркського циклу («Чотири мільйони», «Голос великого міста», «Запалений світильник», «Ділові люди») автор звертає велику увагу на проблеми суспільної моралі соціального характеру. Головна тема циклу – життя величезного чотиримільйонного міста Нью-Йорк. Увагу читача письменник зосереджує на «маленьких людях», замучених злиднями, проте багатих духовно. Першою збіркою нью-йоркського циклу є «Чотири мільйони», через назву збірки автор хотів протиставити різноманітне багатомільйонне населення міста тим чотирьомстам людям, які зосередили у своїх руках владу. О. Генрі говорить: «Я хочу, щоб наші чотириста володарюючих побували в «шкірі» чотирьох мільйонів». Це – волоцюги, що не мають житла, офіціантки дешевих кафе, напівголодні молоді журналісти, художники, артисти. Всі ці «маленькі люди» є типовими представниками тогочасної американської нації, якій притаманними були певні індивідуально-національні риси характеру і життєдіяльності, спосіб мислення, помисли, ідеї та світогляд.

Крім героїв, що знаходяться «за межею бідності», автор у своїх творах показує ще людей, які є «володарями напханих гаманців» – це ділові люди зі світу капіталу. Тут О. Генрі показує деформацію людської особистості, що формується під впливом жадоби до збагачення. У короткому оповіданні «Роман біржового маклера» головний герой - власник маклерської контори – є повністю захопленим зміною цін на біржі, призводить це до того, що він забуває про власне весілля. У кінці робочого дня головний герой твору постає перед нами в кумедному вигляді: *“Maxwell stood by his desk with his hands full of telegrams and memoranda, with a fountain pen over his right ear and his hair hanging in disorderly strings over his forehead”* [4, с. 297].

До основних прийомів розкриття характеру нью-йоркського циклу належать – діалог, м'яка іронія, гумор, пародія. Саме завдяки даним літературним прийомам автору вдалося вміло розкрити

образ «маленької людини» та окреслити головні риси ментальності американського суспільства: заклопотаність, вірність, люб'язність, доброзичливість та дружельюбність.

Значна частка творів О. Генрі лежить в основі скандального циклу коротких оповідань про злочинців, злочинців, вбивць, хуліганів, в'язнів, бандитів. До цього циклу належать оповідання зі збірки «Благородний шахрай», головними персонажами яких є ті люди, що порушили закон, потрапили за ґрати або знаходяться на свободі і чинять свої «брудні справи». Мова оповідань є простою, розмовною, але подекуди з елементами книжкової та біблійної лексики.

У короткому оповіданні «Стрижений вовк» письменник прагне поєднати комічне з трагічним, говорячи про те, що у шахраїв виникають проблеми з власною совістю: *“Jeff Peters was always eloquent when the ethics of his profession was under discussion.” “The only times, – said he, – that me and Andy Tucker ever had any hiatuses in our cordial intents was when we differed on the moral aspects of grafting. Andy had his standards and I had mine. I didn't approve of all of Andy's schemes for levying contributions from the public, and he thought I allowed my conscience to interfere too often for the financial good of the firm”* [4, с. 528].

Отже, використовуючи іронію, гротеск, замовчування та діалог, побудований на незакінчених репліках або на взаємному непорозумінні, О. Генрі у циклі коротких оповідань про злочинців, хуліганів, в'язнів, бандитів зіставляє дві несумісні речі – грабіжництво та совість, для того щоб створити комічне враження. Створений образ «маленької людини», представника грабіжницького світу американського суспільства, дає можливість визначити риси ментальності, притаманні даному прошарку населення: жадоба до наживи, прагнення мати краще життя шляхом отримання грошей легким способом.

У циклі оповідань про Техас ключову роль відіграє протиставлення бездуховної атмосфери буржуазного суспільства і романтизоване життя людей Дикого Заходу. Головними героями циклу є вільні як степ ковбої.

Типовому герою циклу притаманні якості, властиві всьому населенню Техасу. Він з самого малку знає скотарську справу, вправно сидить в сідлі, є працювитою та сильною особистістю. Також О. Генрі описує ті якості, якими володіють жінки Заходу. Автор захоплюється їхньою унікальністю та неповторністю: *“McAllister had bequeathed to his daughter many of his strong characteristics - his resolution, his gay courage, his contumacious self-reliance, his pride as a reigning monarch of hoofs and horns. /Allegro/ and /fortissimo/ had been McAllister's temp and tone. In Santa they survived, transposed to the feminine key”* [4, с. 112].

У циклі коротких оповідань про Техас О. Генрі зображує «маленьких людей» Заходу, що керуються простими людськими почуттями – любов'ю, дружбою, честю. Населення техаських степів цінує більш за все свободу, безкраї рівнини своєї Батьківщини. У творах наголошено на працювитості героїв і їхній наполегливості у досягненні цілей. Простий народ в цих оповіданнях показано дещо ідеалізовано, проте О. Генрі не може обійтись без гумору та сатири. Пр цьому подоброму посміявшись зі своїх героїв, автор завершує ці оповідання позитивно – дає їм можливість почати нове життя.

Щодо циклу О. Генрі про екзотичний побут Центральної Америки можна сказати, що значна кількість коротких оповідань мають гумористичний характер. Це і смішні пригоди, і безглузді ситуації, в які потрапляє герой. Про життя «маленьких» американців О. Генрі пише з гумором і м'якою іронією. Автору вдається поєднати речі, які мають протиставлятися одна одній. Так, знаходимо в його творах образ «шляхетного шахрая» (Джефф Пітерс, Едді Такерс та інші). Письменник майстерно маніпулює почуттями читача, змушуючи спочатку презирливо ставитись до цих героїв, а потім відчувати жаль і співчуття до них, як стається у новелі «Вождь червоношкірих».

Описуючи в цьому творі звичайних жителів маленького містечка, автор показує риси ментальності американської «маленької людини»: богобоязність та обов'язковість у святкуванні державних свят. О. Генрі, створюючи портрети головного героя та його батька, показує читачеві звичайних людей із провінції Південної Америки. Він не наділяє їх якимись надзвичайними якостями, а лише описує те, що бачить – «маленьких людей»: *“The father was respectable and tight, a mortgage fancier and a stern, upright collection-plate passer and fore closer. The kid was a boy of ten, with bas-relief*

freckles, and hair the colour of the cover of the magazine you buy at the news-stand when you want to catch a train" [4, с. 601].

Щоб образ головного героя був більш цікавим та смішним для читача, О. Генрі використовує велику кількість непоширених порівнянь у творі: " *He started up a howl like a calliope and fastened himself as tight as a leech to Bill's leg*" [4, с. 612]; " *It ain't human for anybody to give up two thousand dollars for that forty-pound chunk of freckled wildcat*" [4, с. 607]; " *Perhaps, – says I to myself, – it has not yet been discovered that the wolves have borne away the tender lambkin from the fold. Heaven help the wolves!*" [4, с. 605]; " *Do you think anybody will pay out money to get a little imp like that back home?*" [4, с. 605]; " *That boy put up a fight like a welter-weight cinnamon bear; but, at last, we got him down in the bottom of the buggy and drove away*" [4, с. 605].

У циклі коротких оповідань про екзотичний побут Центральної Америки О. Генрі використав велику кількість порівнянь, іронію для того, щоб відобразити у комічній формі життя «маленької людини» Північної Америки, розкрити її богобоязність та обов'язковість у святкуванні державних свят. Також автор не залишив поза увагою шукачів легкої наживи, які іронічно ставляться до «священних» цінностей селян, мають чудове почуття гумору і є простодушними та довірливими людьми.

Отже, у наскрізному образі «маленької людини» в циклах коротких оповідань до характерних ознак ментальності американського народу, які О. Генрі розкрив за допомогою діалогу, порівняння, комічного гротеску, м'якої іронії, гумору та пародії, належать: богобоязність та обов'язковість у святкуванні державних свят, працьовитість і цілеспрямованість, спритність, діловитість, заклопотаність, вірність, любязність, доброзичливість, дружність та прагнення кращого життя. Представники американського суспільства є сильними, енергійними, мужніми особистостями, що керуються простими людськими почуттями – любов'ю, дружбою та честю.

Більшість коротких оповідань О. Генрі – це маленькі шедеври, в яких форма та зміст знаходяться в досконалій гармонії. У них чітко прочитуються кожне слово та кожний поворот сюжету. Адже, віртуозне володіння мовленнєвими засобами, яке завжди захоплювало читачів О. Генрі, було результатом важкої праці, невпинного пошуку нових форм виразності.

Безперечна заслуга О. Генрі – реалістичний опис великого міста, життя «маленької людини». Найбільш характерними особливостями художньої манери письменника є гумор і сатира, іронія, комічний гротеск. Оповідання мають динамічні сюжети, передані читач розмовною мовою з вкращенням жаргону, пародійних прийомів та несподіваних порівнянь. Ці літературні шедеври завжди залишаться актуальними і яскравими, адже популярність творів О. Генрі не згасає, вони продовжують користуватися любов'ю читачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лесин В.М. Літературознавчі терміни: Довідник / В.М. Лесин. – К.: Радянська школа, 1985.
2. «Маленька людина» — герой новелістики О. Генрі [Електронний ресурс] // Портал про освіту в Київській області. – Режим доступу: <http://www.oblosvita.kiev.ua/4720/malenka-lyudina-geroj-novelistiki-o-genri/>
3. Петик Н. Дарунки мудрих сердець [Електронний ресурс] / Н. Петик // Духовна велич Львова. – Режим доступу: <http://velychliv.com/darunky-mudryh-serdets/>
4. Henry O. 100 Selected Stories / O. Henry. – Kent: Wordsworth Classics, 1995. – 737 p.